

6. Кант И. Основы метафизики нравственности. – Т. 4, ч. 2. – М., 1963. – С. 140.
7. Кант И. Цит. изд. – С. 239.
8. Нерсисянц В. С. Философия права. – М., 1998. – С. 43.
9. Еллинек Г. Социально-этическое значение права, неправды и наказания. – М., 1910. – С. 49.
10. Бачинин В. А. Философия права и преступления. – Харьков, 1998.
11. Цицислус Р. Философия права. – К., 2000. – С. 73.
12. Бачинин В. А. Цит. вид. – С. 120.
13. Пермяков Ю. Лекции по философии права. – Самара, 1995.
14. Бердяев Н. А. О рабстве и свободе человека // Царство Духа и царство Кесаря. – М., 1995. – С. 21.
15. Бердяев Н. А. Цит. изд. – С. 15.
16. Платон, Протагор, 337, по: Нерсисянц В. С. Философия права. – М., 1998.
17. Пермяков Ю. Цит. изд. – С. 43.
18. Фромм Э. Душа человека. – М., 1990.

The summary

In the article is spoken about space and socially- to the cultural nature of the law. Article is penetrated with idea about the man as law-maker of the right, attention is paid to humanistic essence of the right.

Організаційно-правові засади військового будівництва Української Держави

М. Кравчук

Юридичний інститут, Тернопільська академія народного господарства

Для визначення науковості, актуальності й повноти дослідження висшеказаної теми необхідно проаналізувати слова з монографії О. Тимошука. Він стверджує, що огляд літератури, присвяченої висвітленню загальних державних і правових засад Гетьманату П. Скоропадського, свідчить як про певні наукові здобутки у вивченні цього періоду української історії, так і про відсутність одностайності коментувальних підходів вітчизняної історичної та історико-правової науки [1, С. 9]. Особливу увагу автор звернув на військову історію України та її складову – дослідження військового аспекту національно-визвольної

боротьби 1917–1921 років, які на сьогодні перебувають у зародковому стані [2, С. 11].

Гетьманат (Українська Держава за гетьмана П. Скоропадського) проіснував протягом 230 днів, від 29 квітня до 14 грудня 1918 року. Необхідно зауважити, що за цей надзвичайно короткий термін був випробуваний ще один напрямок розбудови незалежної Української держави, який проходив в умовах тривалої, важкої боротьби.

Найціннішою у П. Скоропадського була його діяльність із створення Збройних Сил Української Держави. Тут він відзначився як професіонал. Гетьман очолив апарат Військового міністерства і Генерального штабу. Відповідно до ст. 5 “Законів про тимчасовий державний устрій України” він був Верховним воєводою Української армії і флоту. На відміну від Центральної Ради, соціалістичне керівництво якої не вважало за краще мати власну армію, сліпо вірячи у всевітню соціалістичну революцію і загальний мир, гетьманська влада енергійно приступила до створення власних збройних сил [3, С. 21].

Використовуючи відносний спокій, гетьманський уряд розпочав формування нової Української Армії у складі 16-ти дивізій піших і 4-ми кінних, реалізуючи план організації 8-ми корпусів піхоти та 8-х з половинною дивізією кінноти, розроблений ще в часи Центральної Ради [4, С. 503].

Військовим міністром України гетьман призначив колишнього командувача 4-ї російської армії (Румунський фронт) генерала О. Рогозу [5, С. 14], а заступниками – фактично росіяє, генералів О. Лігнчу (німець за походженням) та контр-адмірала М. Максимовича [6, С. 76]. На посади начальника Генерального штабу залишився полковник О. Сливинський, який працював у часи Центральної Ради [7, С. 363; С. 128].

У червні 1918 року реорганізували Генеральний і Головний штаби. До Генерального штабу входили два генерал-квартирмейстерства. До першого (начальник – генерал Л. Дроздовський) належали відділи: оперативний, розвідувальний, зв’язку, топографічний та закордонний. До другого (начальник – генерал А. Прохоревич) – мобілізаційний, організації війська та головної шкільної управи. Залізничний відділ, інспектура артилерії, військово-технічна інспектура та інспектура повітряних сил підпорядковувались безпосередньо начальникові Генштабу [8, С. 101; С. 100]. Начальником Головного штабу призначили генерала О. Галкіна [9, С. 11].

16 червня 1918 року в Армії Гетьманату встановлені військові ранги. До генеральної старшини зараховано генерал-хорунжого, генерал-зачекавого, генерал-бунчужного. Відрадно, що в назвах посад

простежеться спроба використати козацький досвід часів слави Гетьманщини [10, С. 27].

24 липня 1918 року Рада Міністрів ухвалила Закон “Про загальний військовий обов’язок” та затвердила план організації армії [11, С. 426]. Якій підготував Генштаб. Призов на дійсну військову службу має здійснюватися двічі на рік – 15 листопада та 1 березня. Тривалість дійсної служби була такою: у піхоті – 2 роки, у кінноті й артилерії – 3 роки, а в морській службовців – 4 роки. Служба в запасі тривала до 38 років, а в ополченні – 39 до 45 років. Загальна чисельність армії мала становити майже 310 тисяч військовиків, з них 175 генералів; 14930 старшин; 2975 військовий урядовців; 291221 підстаршин і козаків та 63 тисячі коней. На утримання Збройних Сил Гетьманату планували виділити 1 млрд. 254 млн. карбованців [12, С. 101–102].

Структура сухопутного війська – 8 корпусів (1 Волинський, 2 Подільський, 3 – Одеський, 4 – Київський, 5 – Чернігівський, 6 – Полтавський, 7 – Харківський, 8 – Катеринославський) [13, С. 58–84 зв.; С. 363]. Окрім 8-ми військових корпусів, у збройних силах ще планувалося сформувати: Сердюцьку окрему дивізію, 4 кінні дивізії окрему кримську бригаду, 3 окремі бригади важких гармат, окрему кінну бригаду, 2 понтонних курені, 3 повітряні інспектури, 2 інспекторські повітроплавні батальйони, ескадрилью бомбардувальників, летуську школу, 4 залізничних курені, 9 інспектор кінного ремонту, 8 ремонтних депо, 1 булавний кінний полк, 4 запасних кінних полки, 108 повітряних комендатур [14, С. 102]. Згодом намічено організації двох “дальніх” корпусів: 9 – Подільського та 10 – Донецького. Тоді кожен з цих 10-ти корпусів мав структуру 3-х дивізійного складу [15, С. 24].

З метою оцінки військового будівництва Гетьманату необхідно детальніше розглянути штати окремих військових формувань.

Штати управління корпусу на мирний час були законодавчо затверджені 24 червня 1918 року. Управління корпусу є важливою структурною ланкою військового формування. Воно слугує своєрідним “мозковим центром” війська. Саме тому гетьманський уряд великого значення надавав розробці штатів корпусу і, зокрема, його управління. На цей період корпус, як військовий орган, мав велику самостійність, а також на нього були покладені функції та завдання, які в інших випадках виконували військові округи. Складовими штату управління корпусу були штати: штабу корпусу, корпусних управлінь інтенданта, начальника артилерії корпусу, інспектора технічних частин корпусу, санітарної ветеринарної управи корпусу.

Очолював корпус отаман корпусу, при якому була запроваджен

діловода значкового для доручень. Штабом корпусу керував начальник штабу (в ранзі отамана дивізії). Структурно в штаб корпусу входили: *відділ Генерального штабу* (у складі: начальник відділу – полковника; старшин – старшин – значкових, півсотенних; корпусного геодезиста, плановика, літографів, писарів – двох старших та двох молодших та двох козаків і двох службовців); *інспекторська і господарська частина* (у складі: двох старших значкових – сотників; діловода (він же скарбничий); журналіста – урядовця розряду; двох помічників діловода та п’ятнадцять козаків: п’ятьох писарів – двох старших та трьох молодших, літографа та правника книжок спеціалістів інших господарських спеціальностей); *особний відділ* (у складі: начальника відділу; його помічника; діловода; перекладача (товмача) та двох старших писарів); *мобілізаційний і обліково-привозний відділ* (у складі: начальника відділу – полковника; двох його помічників – сотників; двох старших значкових – курінних; двох діловодів – урядовців 7-го і 8-го класу; двох літографів; двох службовців та дванадцять писарів – шести старших та шести молодших) та *кінна чота* (у складі: чотаря; двох роєвих та 24 козаків). Отже, штат штабу корпусу в мирний час налічував всього: старшин – 18, урядовців – 9 та 68 козаків [16, С. 79–81].

Оцінивши такі штати, необхідно зауважити, що в процесі розробки штатної структури війська Генеральний штаб Гетьманату врахував нагальні проблеми військового будівництва, і штат штабу корпусу якісно вдосконалив (були введені особий, мобілізаційний та обліково-привозний відділи та інспекторсько-господарська частина з двома підвідділами із тіткою розмежованими повноваженнями) і збільшив його чисельно до невеликого штабу округу. При цьому на корпусний обліково-привозний відділ поклали функції, які в інших випадках виконували мобілізаційний відділ округу. Після передислокації з’єднання вищезазначений відділ продовжував залишатися на місці, забезпечуючи корпус людськими та матеріальними ресурсами. Крім того, для поліпшення якості й оперативності управління цим військовим органом, штатами був передбачений відділ Генерального штабу, на який поклали важливі завдання щодо організації взаємодії з Генштабом та прогнозування його рішення у різних сферах військової діяльності (оперативній, розвідувальній, муштровій, бойовій підготовці, топографічному забезпеченню вліпвовіло по театру бойових дій) [17, С. 84].

Штат управління корпусного інтенданта (мирного часу) передбачав структуру: корпусний інтенданти (отаман бригади), двоє старшин для доручень (сотенний та курінний), завідувач мобілізаційною частиною

(курінний), урядовець для доручень, бухгалтер, чотири діловоди, двоє урядовців 1-го та 2-го розряду, завідувач корпусним обозом та командант і козакі: 12 писарів (6 старших і 6 молодших), два вістових, три обозні козакі. Тобто всього, управління корпусного інтенданта складалося з чотирьох старшин, дев'яти урядовців та сімнадцяти козаків [18, С. 81 зв. – 82].

Штат *управління артилерії корпусу* (мирного часу) чисельно становив троє старшин (начальник артилерії корпусу, старшина для технічних інструкторських справ, старшина для доручень), один урядовець (діловод) четверо козаків [19, С. 82 зв.].

Штатом *інспектора технічних частин корпусу* (мирного часу) були визначені такі посади: інспектор технічних частин корпусу, він же корпусний інженер – отаман бригади; помічник по інженерій частині, він же заступник начальника управління – полковник; помічник по самоходах і залізницях, він же завідуючий господарством – осавул; два діловоди – урядовці; вісім допоміжних працівників різних спеціальностей та чотири козакі [20, С. 83].

У санітарній і ветеринарній управах штатами були передбачені такі посади: корпусний лікар, лікар для доручень, два козакі (фельдшер, писар) [21, С. 83 зв.].

Зазначені вище військові організації зі своїми штатами, в цілому, становили управління корпусу. Така діяльність у той період була надзвичайно важлива оскільки законодавчо закріплювала структуру військ, чим підвищувала боездатність та дисциплінованість.

Поряд із штатами управління корпусу – надзвичайно важливої ланкою війська були розроблені штати *Сердюцької окремої дивізії*.

Їх законодавчо затвердив гетьман П. Скоропадський 27 червня 1918 року [22, С. 58–69]. За планом цю дивізію створили як гетьманську гвардію [23, С. 43]. Підбір особового складу у це з'єднання, особливо ретельно, здійснювала спеціально призначена комісія під головуванням генерал-хорунжого М. Медзевського [24, С. 55]. Основний контингент з'єднання комплектували тільки із селян-хліборобів [25, С. 8]. Питання про формування і дислокацію цієї дивізії було узгоджене з німецьким командуванням. Місцем розташування її було обрано м. Київ [26, С. 107]. Необхідно підкреслити, що формування Сердюцької дивізії відбувалося дуже важко. 27 липня 1918 року начальник мобілізаційного відділу головного штабу Армії Гетьманату у своїй доповіді повідомив, що підготовчі роботи до набору поповнення проведені, але з інформації новітніх військових начальників стало відомо, що бажаних служивців у Сердюцькій дивізії дуже мало. Далі він сповістив, що у прикордонних

повітах Волині, де були розташовані XI, VIII та Осібна армії, мешканці мають більшовицьке переконання. У Київській губернії союзи хліборобів не організовані. Колишні солдати від служби у війську відмовляються. Тому відправити прозвізників необхідної категорії не було змоги. Чернігівську губернію частково зайняли більшовики. Тільки Лубенський повітовий військовий начальник Полтавської губернії доповів, що третього червня 1918 року відправив 80 чоловік для поповнення гетьманської Сердюцької дивізії [27, С. 10].

Варто наголосити, що затверджені штати Сердюцької окремої дивізії (мирного часу) були розроблені досить ґрунтовно. Вони склалися зі штату управління Сердюцької окремої дивізії, 2-х курінного Сердюцького пішого полку, 3-х сотенного Сердюцького Лубенського кінно-козачого полку, 3-х батареїного легкого Сердюцького гарматного полку, окремої інженерної сотні.

До управління Сердюцької окремої дивізії входили: командир дивізії (генеральний значковий), два командири бригад (генеральні хорунжі), старшина для доручень, штаб (9 старшин, 4 урядовці, 62 муштрових та 62 немущтрових козаків); управління інтенданта (3 старшини, 5 урядовців та 27 немущтрових козаків). Тобто всього в управлінні дивізії перебувало 16 старшин, 9 урядовців, 62 муштрових козакі та 89 немущтрових козакі [28, С. 59–61].

Штатом *2-х курінного Сердюцького пішого полку* (мирного часу) була визначена така структура: командир полку – полковник або генеральний хорунжий; штаб полку, який складався з муштрові частини: старшин (помічника командира полку, полкового осавула та помічника осавула) та козаків (одного муштрового та десяти немущтрових) і господарчої частини: старшини (господаря полку), чотирьох урядовців (діловода, скарбника, квартермістра, техника до зброї), семи немущтрових козаків, трьох лікарів та одного священника. Крім того, Сердюцький піший полк включав два курені, сотні, навчальну сотню постійного та змінного складу, кулеметну сотню, команду кінних і команду піших розвідників, команду зв'язку, команду оркестрових сурм та немущтрову сотню. Всього полк налічував: 70 старшин, 5 урядовців, одного священника, 967 муштрових козаків, 362 немущтрових козаків [29, С. 61 зв. – 65].

Згідно із затвердженням штатом *3-х сотенного Сердюцького Лубенського кінно-козачого полку* (мирного часу) до нього входили: командир полку, штаб полку (сім старшин – помічник командира полку, господар, осавул, помічник осавула, начальник кінно-технічної команди, завідувач підривною справою, начальник немущтрової команди, три урядовці – скарбник, діловод, технік зброї, три лікарі, священник та козакі).

У цей же полк входили три сотні, навчальна півсотня постійного складу, кулеметна команда, команда оркестрових сурмачів. Усього в полку було старшин – 32, урядовців – 4, один священник, 608 муштрових та 169 немустрових козаків [30, С. 67 зв. – 70].

Штат 3-х батареїного легкого Сердюцького гарматного полку передбачав структуру: командир полку, штаб полку (шість старшин - помічник командира полку, господар полку, осавул, помічник осавула, завідувач розвідкою, завідувач зв'язком; трьох урядовців – діловода, скарбника й артилерійського техніка; трьох лікарів; козаків); трьох батареї та навчальної команди постійного складу. Всього у даному полку нараховувалося 28 старшин, 3 урядовців, 603 муштрових козаки та 144 немустрових козака [31, С. 72-74 зв.].

Окрема інженерна сотня Сердюцької дивізії відповідно до затвердженого штату включала командира сотні, штаб сотні (двох старшин; помічника командира сотні й осавула, двох урядовців: діловода з господарської та технічної частини, він же скарбник, та завідувача зброєю, він же завідувач майстерні, 47 козаків); саперну півсотню, підривну сотню, шляхово-будівничу сотню та телеграфну частину. Всього сотня складалася із 17 старшин, 2 урядовців, 228 муштрових козаків та із 89 немустрових козаків [32, С. 75–78 зв.].

Крім того, коли влада перейшла до гетьмана, у складі Української Армії залишилися Запорізький корпус, перейменованій тоді в Окрему Запорізьку дивізію під командуванням генерала З. Натвіва, що налічувала 6 тисяч чоловік. Вона охороняла північно-східні кордони України і стала єдиним формуванням, яке не розформовано німці [33, С. 197]. 16 жовтня 1918 року гетьман Законом “Про відновлення козацтва як військового окремого стану” розпочав організовувати козацтво спочатку в двох губерніях та на Слобожанщині. До козаків належали нащадки козаків, але могли вступати до цього стану і не козаки. Козаки кожної губернії утворювали кіш із кошовим отаманом, який підпорядковувався безпосередньо гетьманові. Козацтвом управляла велика Козацька Рада з 32 членів, частково обраних, а частково призначених, головою був гетьман [34, С. 265]. Увесь стан складався з 8 кошів і 112 полків, куди вписалися 150 тисяч родин. До впровадження козацького стану спонукала живучість козацьких традицій в українському суспільстві. Поновленням козацтва гетьман сподівався створити в Україні, з одного боку заможну, вірну йому, середньоземельну, з сильними історичними традиціями верству, а з другою – міцні вадійне, не зникнувши більшовицькою зітхтцією, військо. Цілком ймовірно, що він сподівався прилучити в сферу своїх впливів і інші козацькі землі – Дон, Кубань [35, С. 46]. Але реалізувати

цей план уряд не встиг через Листопадове повстання.

До Збройних Сил Гетьманату входили також командантські повітові охоронні сотні, які були створені на підставі наказу Армії Української Держави тільки з російських офіцерів і виконували карні функції (чисельний склад їх становив 139 піших сотень і 86 кінних) [36, С. 432; 37, С. 2].

Вивчення архівних матеріалів, документів підтверджує титаничну діяльність щодо розробки організаційних штатних структур підрозділів, військових частин, з'єднань і об'єднань. Для успішного реформування армії гетьманський уряд створював різні кадрові комісії. Так, у вересні 1918 року начальник Генштабу доповідав військовій раді про нові розроблені штати Головного управління Генштабу для спрямування у Ряду Міністрів з метою їх затвердження. Відповідно до цього рішення у Головному управлінні передбачали: 82 посади офіцерів Генштабу; 125 інших офіцерів, з них 102 офіцери – посади постійні, 23 – тимчасові, відряджені з військ; 91 канцелярист; 10 друкарю; 59 допоміжних працівників. Новим штатом було передбачено збільшення на 46 офіцерів Генштабу, зменшення на 27 інших офіцерів та 112 вільнонайманних. Загальна витрата коштів у рік за новим штатом становила 2688560 крб., що на 170404 крб. менше порівняно зі старим штатом [38, С. 160].

Аналізуючи ці розробки, необхідно відзначити високу фахову підготовку командного складу Армії Гетьманату [39, С. 79].

Таким чином, дослідивши будівництво Української Держави та її Збройних Сил у період Гетьманату, можна зробити ряд висновків [40, С. 27–28; С. 18–29]. Зокрема, це те, що в ході будівництва Збройних Сил Української Держави були вироблені принципи цієї діяльності. Основні з них: докорінна реорганізація армії на основі професіоналізму, на протидію добору кадрів за партійною приналежністю; розвиток широкої мережі військових навчальних закладів; використання сильних історичних народних традицій, що виразилось у поновленні козацького стану в Українській Державі; консолідація, тобто об'єднання всіх зусиль для відбудови армії (цей принцип проявився у використанні для захисту України всіх військових формувань, навіть вороже настроєних до неї; компроміси (багаторазові спроби Гетьманату об'єднати зусилля всіх політичних партій, що діяли в Україні, для розбудови власної держави; всебічна допомога ЗУНР у її легальнотворчих пропесах й формуванні армії; дипломатична робота, спрямована на визнання та підтримку України міжнародною спільнотою держав).

Враховуючи, що Українська Держава діяла у період перебування на

- її території на запрошення УНР, союзницьких військ Німеччини й Австро-Угорщини, економічної розрухи, популярності більшовицьких і націоналістичських настроїв серед населення, та політичного саботажу співпраці провідників найвпливовіших політичних партій з державним апаратом, успіхи її в державотворенні були визначні. Характеризуючи згадані факти, Лонгін Цегельський стверджував, що це був "великий глибоко продуманий план державного мужа високої міри". У дослідженні Гетьманату Український уряд під керівництвом П. Скоропадського детально розробив реальний план військового будівництва, передавач: створення професійної, регулярної, модерної, безсаботажної армії, заснування широкої мережі військових навчальних закладів (піхотних, артилерійських, інженерних, юнацької школи, кадетських корпусів, військової академія); введення військової повинності; відновлення військових звань та рангів; вироблення обґрунтованих штатних організаційних структур усіх військових організацій та запровадження до реєстру (за часів свого правління гетьман П. Скоропадський розробив і затвердив більше 100 штатів військових формувань) [41, С. 1–200; С. 55; С. 4–336 зв.].

Список використаних джерел

1. Тимошук О. В. Охоронний апарат Української Держави (квітень–грудень 1918 р.): Монографія. – Харків: Вид-во Ун-ту внутр. справ, 2000. – С. 9.
2. Тимошук О. В. Охоронний апарат Української Держави (квітень–грудень 1918 р.): Монографія. – Харків: Вид-во Ун-ту внутр. справ, 2000. – С. 11.
3. Полонська-Василенко Н. Історія України. – Т. 1. – К., 1993. – С. 21.
4. Полонська-Василенко Н. Історія України. – Т. 1. – К., 1993. – С. 503.
5. Шанковський Л. Українська Армія у боротьбі за державність. – Вінніпег, Канада, 1974. – С. 14.
6. Коляничук О., Литвин М., Науменко К. Генералітет українських визвольних змагань. – Львів, 1995. – С. 76.
7. Мала енциклопедія етнодержавознавства / НАН України. Ін-т держави і права ім. Корещького; Редкол.: Ю. І. Римаренко (відп. ред.) та ін. – К.: Довіра: Генеза, 1996. – С. 363; Ягаєвський І. Історія Української держави ХХ століття. – К., 1993. – С. 128.
8. Копиленко О. Л., Копиленко М. Л. Держава і право України. 1917–1920: Надч. посібник. – К.: Інбідь, 1997. – С. 101; Стефанів З. Українські Збройні Сили 1917–1921 рр. – Мюнхен, 1947. – С. 100.
9. Коляничук О., Литвин М., Науменко К. Генералітет українських визвольних змагань. – Львів, 1995. – С. 11.
10. Коляничук О., Литвин М., Науменко К. Генералітет українських визвольних змагань. – Львів, 1995. – С. 27.
11. Крип'якевич І. Історія Українського війська. – Львів, 1992. – С. 426.
12. Стефанів З. Українські Збройні Сили 1917–1921 рр. – Мюнхен, 1947. – С. 101–102.
13. ЦДАВОУ. – Ф. 1077. – Оп. 2. – Спр. 1. – Арк. 58 – 84 зв.; Мала енциклопедія етнодержавознавства / НАН України. Ін-т держави і права ім. Корещького; Редкол.: Ю. І. Римаренко (відп. ред.) та ін. – К.: Довіра: Генеза, 1996. – С. 363.
14. Стефанів З. Українські Збройні Сили 1917–1921 рр. – Мюнхен, 1947. – С. 102.
15. Шанковський Л. Українська Армія у боротьбі за державність. – Вінніпег, Канада, 1974. – С. 24.
16. ЦДАВОУ. – Ф. 1077. – Оп. 2. – Спр. 1. – Арк. 79–81.
17. ЦДАВОУ. – Ф. 1077. – Оп. 2. – Спр. 1. – Арк. 84.
18. ЦДАВОУ. – Ф. 1077. – Оп. 2. – Спр. 1. – Арк. 81 зв. – 82.
19. ЦДАВОУ. – Ф. 1077. – Оп. 2. – Спр. 1. – Арк. 82 зв.
20. ЦДАВОУ. – Ф. 1077. – Оп. 2. – Спр. 1. – Арк. 83.
21. ЦДАВОУ. – Ф. 1077. – Оп. 2. – Спр. 1. – Арк. 83 зв.
22. ЦДАВОУ. – Ф. 1077. – Оп. 2. – Спр. 1. – Арк. 58–69.
23. Уловиченко О. Україна у війні за державність. – К., 1995. – С. 43.
24. ЦДАВОУ. – Ф. 1077. – Оп. 2. – Спр. 2. – Арк. 55.
25. ЦДАВОУ. – Ф. 1077. – Оп. 3. – Спр. 17. – Арк. 8.
26. ЦДАВОУ. – Ф. 1077. – Оп. 1. – Спр. 40. – Арк. 107.
27. ЦДАВОУ. – Ф. 1077. – Оп. 3. – Спр. 17. – Арк. 10.
28. ЦДАВОУ. – Ф. 1077. – Оп. 2. – Спр. 1. – Арк. 59–61.
29. ЦДАВОУ. – Ф. 1077. – Оп. 2. – Спр. 1. – Арк. 61 зв. – 65.
30. ЦДАВОУ. – Ф. 1077. – Оп. 2. – Спр. 1. – Арк. 67 зв. – 70.
31. ЦДАВОУ. – Ф. 1077. – Оп. 2. – Спр. 1. – Арк. 72–74 зв.
32. ЦДАВОУ. – Ф. 1077. – Оп. 2. – Спр. 1. – Арк. 75 – 78 зв.
33. Коляничук О., Литвин М., Науменко К. Генералітет українських визвольних змагань. – Львів, 1995. – С. 197.
34. Шкільник М. Україна у боротьбі за державність. – Торонто, 1940. – С. 265.
35. Тишик Б., Рівчаренко О. Українська Народна Республіка. – Коломия, 1994. – С. 46.
36. Крип'якевич І. Історія Українського війська. – Львів, 1992. – С. 432.

37. ЦДАВОУ. – Ф. 1077. – Оп. 2. – Спр. 1. – Арк. 2.

38. ЦДАВОУ. – Ф. 1077. – Оп. 4. – Арк. 160.

39. ЦДАВОУ. – Ф. 1077. – Оп. 2. – Спр. 1. – Арк. 79.

40. Кравчук М. Правові основи будівництва національних Збройних Сил України в 1914–1993 рр.: (Орг. структура, штати): Іст. – правове дослідження. – Івано-Франківськ: Вид. "Плай". – Коломия: Видавничо-поліграфічне товариство "Вік", 1997. – С. 27–28; Кравчук М. Військово-поліграфічне товариство України за гетьмана П. Скоропадського // Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України: Збірник наукових статей викладачів юридичного факультету. – Івано-Франківськ: Вид. «Плай». – Коломия: Видавничо-поліграфічне товариство «Вік», 1997 – С. 18–29.

41. ЦДАВОУ. – Ф. 1077. – Оп. 2. – Спр. 1. – Арк. 1–200; Там же. – Спр. 2. – Арк. 52–55; Там же. – Оп. 4. – Спр. 3. – Арк. 4 – 336 зв.

The summary

Article elucidates the organizationally legal bases of military building of Ukrainian State into Hetmanat period. Author considers and analyses running actions of the government of P. Skoropadskij as for building of Ukrainian army and organization, staves, structure of newly built army.

Методологічні проблеми юридичної психології

А. Фурман

Інститут ЕСО, Тернопільська академія народного господарства

Методологія як професійна мислєдїяльність щодо вироблення універсальних способів (методи і прийоми, проекти і програми, технології і процедури, алгоритми та інструкції) пізнання і перетворення дійсності займає винятково важливе місце в організації сучасної класичної посткласичної науки. Річ у тому, що *методологічне знання* не лише не суперечить теоретичному, а й знаходить оптимальні форми його соціокультурної презентації, ефективного практичного використання, метасистемної перевірки на об'єктивність (істинність). Його примітною ознакою є закономірна подвійність предметного аналізу: воно, крім з'ясування логіко-змістових закономірностей пізнавального об'єкта

достеменно вивчас *схеми діяльності й мислення*, з допомогою яких здійснюється науковий пошук цих упредметнених пізнавальних об'єктів. Тому справжнє методологічне знання завжди характеризується широкою історико-культурною контекстністю, структурно-функціональною ієрархічністю, змістовною багатощланковістю і поліпредметністю. Звідси очевидна актуальність високоякісної *методологічної роботи* у будь-якій сфері наукової творчості [див. 8; 12, С. 95–101], яка парадигмально, технологічно і методично обґрунтовує титанічні зусилля дослідників на шляху пізнання і творення сучасного світу.

Проблемно визначений методологічний контекст повною мірою стосується такої, порівняно молоді, сфери гуманітарної науки як *юридична психологія*, предметом якої є різні психологічні аспекти особистості і діяльності, котрі виявляються за умов правового регулювання, а одним із головних її завдань – пізнання психологічних закономірностей функціонування і розвитку системи "людина – право", на основі яких виробляються рекомендації щодо підвищення ефективності цієї системи в конкретному суспільному середовищі. При цьому *"методологічна особливність юридичної психології*, – пише В. Л. Васильєв, – полягає в тому, що центр ваги переноситься на особистість як суб'єкт діяльності. І якщо право насамперед визнає в людині правопорушника, то юридична психологія досліджує особу в правопорушникові, у свідкові, потерпілому і т. ін." [1, С. 9]. Ось чому, щоб грамотно орієнтуватись у складних і заплутаних взаємостосунках, конфліктах і життєвих драмах, професійно виокремлювати внутрішні особистісні передумови, котрі в поєднанні з певними зовнішніми обставинами можуть створити криміногенну ситуацію, суддя і слідчий, прокурор і захисник, адміністратор і вихователь виправної колонії повинні володіти не лише ґрунтовними психологічними знаннями, а й методологічними, тобто компетентно здійснювати свою щоденну *мислєдїяльність* шляхом інтелектуального синтезу різноманітної інформації з психології, юриспруденції і методології науки.

Разом з тим критичний аналіз *парадигмально-методологічних засад* найфундаментальніших науково-освітніх джерел у царині сучасної юридичної психології [1; 4; 6; 13] показав, що методологія цього науково-практичного (синтетичного) напрямку невинновато вузько обмежується системним та особистісним підходами і сутнісно зводиться до обґрунтування й комплексного використання *методів юриспруденції та психології*, які класифікуються за цілями (наукового пізнання, психологічного впливу на особистість, судово-психологічної експертизи) і способами дослідження (спостереження, експерименту, анкетування,